

De **Woutertje Pieterse Prijs** in de klas (en thuis)
Tips om de mooiste boeken van 2020 in te zetten

LESTIPS voor KLAS 4 EN 5 van het VOORTGEZET ONDERWIJS

De Woutertje Pieterse Prijs bekroont de mooiste boeken die het vorige jaar zijn verschenen. Er zijn zes boeken genomineerd, die geschikt zijn voor uiteenlopende leeftijdsgroepen.

Om leraren te inspireren aan de slag te gaan met actuele én goede kinderen jeugdboeken, bieden wij lestips bij de genomineerde boeken van 2021 aan. Voor elke groep een boek dat je kunt inzetten voor het vergroten van het verhaalbegrip van leerlingen, van groep 1 van het basisonderwijs tot en met klas 5 van het voortgezet onderwijs.

Voor wie zijn deze lestips?

Deze lessuggesties richten zich op het boek *De naam van mijn vader* van Rindert Kromhout (Uitgeverij Leopold), een boek dat geschikt is voor jongeren vanaf 15 jaar. Deze lestips zijn bedoeld voor klas 4 en 5 van het voortgezet onderwijs.

De naam van mijn vader van Rindert Kromhout

De schrijver Klaus Mann trekt in 1945, vlak na de capitulatie van Duitsland, als verslaggever voor de Amerikaanse legerkrant *Stars & Stripes* van Rome naar München. Hij is in dienst van het Amerikaanse leger en moet de gevolgen van de oorlog in zijn geboorteland verslaan. Samen met de fotograaf John Tewksbury trekt hij een week lang samen op door de gehavende landen. Onderweg vertelt hij John over de vlucht van de familie Mann naar Zwitserland (1936), over zijn tijd als verslaggever van de Spaanse Burgeroorlog (1938) en over de ballingschap in de Verenigde Staten van de familie Mann (vanaf 1940). Als de Tweede Wereldoorlog ook voor Amerika uitbreekt, besluit Klaus zich samen met zijn zus Erika en broer Golo als vrijwilliger aan te melden voor het Amerikaanse leger, zodat zij de nazi's met pen kunnen bestrijden. Klaus ziet dat als opstapje naar het Amerikaans staatsburgerschap, dat hij inderdaad verwerft in 1943. En zo belandt hij als verslaggever in 1945 in Rome.

Klaus worstelt met vele problemen. Hij voelt zich zijn leven lang in de schaduw staan van zijn eveneens schrijvende en wereldberoemde vader Thomas Mann. Verder kampt hij met een morfineverslaving en moet hij zijn homoseksualiteit verborgen houden, omdat dat verboden is in het Amerikaanse leger. Zijn grote liefde Tomski verlaat hem vanwege zijn zelfdestructieve gedrag. Hij is teleurgesteld in de houding van zijn landgenoten en vaak depressief.

Een boek over

- de gevolgen van een oorlog
- het zoeken naar erkenning
- een kunstenaarsmilieu
- vluchtelingen
- verslaving
- homoseksualiteit

Uit het juryrapport

Het is de grote verdienste van Rindert Kromhout dat hij zowel het leven van de schrijver [Klaus Mann], als een tijdperk van nazisme en oorlog zo toegankelijk en intelligent met elkaar weet te verweven.

Werken aan verhaalbegrip en het ontwikkelen van literaire competentie

De naam van mijn vader is een slotstuk van een trilogie over de kunstenaarsfamilie Mann. Het is een combinatie van een biografie, een historische roman en een adolescentenroman¹. Klaus Mann worstelt met zijn identiteit tijdens het opgroeien in het Interbellum en de Tweede Wereldoorlog. Deze worsteling in een andere tijd, maakt dat jongeren zich zowel kunnen inleven in iemand anders als in een onderwerp waar ze wellicht meer over willen weten. Het boek is geschikt om zowel te gebruiken bij Nederlands als bij Burgerschap/Maatschappijleer en Geschiedenis, zodat je het vanuit verschillende perspectieven kunt belichten (zie ook de lesbrief van Rindert Kromhout in de bronnenlijst). Door leergebieden zo met elkaar te combineren, zorg je voor betekenisvol lezen, waarbij weten, begrijpen en beleven samenkomen. In de verwerkingen worden er tips gegeven hoe het boek is in te zetten bij de verschillende leergebieden.

¹ Zie *Algemeen letterkundig lexicon*: www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_03362.php

Nederlands | Verwerking 1 [fragment p. 181-195]

Vertel eens

Het fragment

In dit fragment komen veel aspecten uit het boek samen. Het is 1942. Bijna de hele familie Mann woont in Amerika. De ouders van Klaus, die aangeduid worden met 'de tovenaer' en 'Mielein', wonen aan de zonnige Westkust. Klaus woont in New York. Daar bespreekt hij met zijn zus Erika en zijn broer Golo hun plannen om zich aan te melden voor het Amerikaanse leger. Daarbij spelen zijn homoseksualiteit, het anders voordoen dan je bent en zijn morfineverslaving een grote rol. Verder benadrukt Klaus het verschil tussen zijn bejubelde vader en de moeite die hij en zijn oom hebben om hun boeken gepubliceerd te krijgen.

Leeservaring

Het fragment bevat veel elementen waar je met elkaar over van gedachten kunt wisselen. Om te kijken wat ieder interessant vindt, voer je een gesprek over de **leeservaring van de leerlingen**. Via de *Vertel eens*-aanpak van Aidan Chambers kan dat op een prettige manier, waarbij ieders inbreng telt. Een spelregel bij deze aanpak is namelijk dat alles gezegd mag worden, ook als je een boek stom vindt. Het verrassende van deze aanpak is dat je als leerkracht van tevoren niet weet waar het gesprek heen zal gaan. Je laat je leiden door de meningen uit de klas.

Met de *Vertel eens*-aanpak

- leren leerlingen hun eigen gedachten onder woorden te brengen
- leren leerlingen elkaars mening te respecteren
- leren leerlingen zaken van een andere kant te bekijken

Rol leraar

Als gespreksleider heb je vooral een verbindende rol:

- je legt verbanden tussen antwoorden
- je betreft leerlingen bij het gesprek
- je vraagt door met de vraag: 'Vertel eens?' of 'Hoe weet je dat?'

Eigenlijk ben je vooral nieuwsgierig naar de mening van de leerlingen.

Lezen

Laat de leerlingen van tevoren het fragment lezen (p. 181-195) of lees het voor.

Het begin

Na het lezen van het fragment start je met een inventarisatie. Elke leerling noteert voor zichzelf in **stilte** wat hij/zij van het verhaal vindt. Ze mogen het verhaal erbij houden, maar vooral niet met elkaar overleggen. Het gaat erom dat ze eerst hun eigen gedachten opschrijven.

Je stelt de volgende 4 basisvragen:

- Wat vind je leuk aan het verhaal?
- Wat vind je niet leuk aan het verhaal?
- Wat is niet duidelijk? / Waar heb je vragen over?
- Welke patronen herken je?

Delen van de basisvragen

Als iedereen de antwoorden heeft opgeschreven, gaan jullie dat als volgt met elkaar delen:

- Teken op het bord een matrix met daarin de 4 segmenten: LEUK | NIET LEUK | ONDUIDELIJK | PATRONEN (of gebruik hier symbolen voor ☺ ☹ ✖ ♪).
- Vraag nu om de beurt of een leerling iets noemt, op volgorde van de segmenten. Zet de antwoorden in steekwoorden in het juiste segment.
- Als een vak vol is, stap je over naar het volgende segment.
- Belangrijk bij het ophalen van de antwoorden is dat er alleen een inventarisatie plaatsvindt en nog GEEN gesprek. Zorg er goed voor dat leerlingen nog niet op elkaar reageren (anders heb je zo dadelijk geen gesprek meer).

Onderwerp bepalen

Als iedereen iets heeft kunnen inbrengen en de segmenten vol staan met steekwoorden, ga je samen zoeken naar overeenkomsten. Omcirkel dezelfde woorden en verbindt ze met elkaar vanuit verschillende segmenten. De woorden met de meeste verbindingen, vormen het beste uitgangspunt voor een gesprek, want die onderwerpen leven in de groep. Heb je geen overeenkomsten gevonden, gebruik dan de onduidelijkheden als vertrekpunt.

Het gesprek

Start nu het gesprek door een vraag te stellen als: 'Ik zie dat .... niet zo leuk vindt aan het verhaal, kun je daar iets meer over vertellen?' of 'Ik zie dat je .... onduidelijk vindt, vertel eens?'. Je laat iemand verduidelijken en betreft anderen erbij door te vragen: 'Herkent iemand dit?' of 'Denkt iemand daar anders over?'. Je kunt vragen naar bewijzen vanuit de tekst: 'Hoe weet je dat?'. Je kunt ook verdiepende vragen stellen over de inhoud van het verhaal of de verhaalstructuur. Aidan Chambers heeft voorbeelden van algemene en speciale vragen gemaakt die je in je achterhoofd kunt houden als gespreksleider. Gebruik voor meer informatie *Leespraat* (zie bronnenlijst).

Bij dit fragment kun je de volgende verdiepende vragen achter de hand houden (voor als het gesprek stopt of als je een antwoord wilt verhelderen van een leerling):

- Hoeveel verschillende verhalen zitten er in dit verhaal?
- Wie vertelt het verhaal? Hoe weten we dat?
- Welke rol speelt de vader van Klaus in zijn leven?
- Welke rol spelen zijn broer en zus in zijn leven?
- Welk verhaalfiguur boeide jou het meest?

Door goed naar elkaar te luisteren, bewijzen te zoeken in de tekst en elkaar aan te vullen, ontstaan de mooiste gesprekken. Ieder leest/luistert op een andere manier en haalt er andere aspecten uit. Door de verschillende zienswijzen met elkaar te bespreken, ontstaan er nieuwe inzichten. En DAT is de kracht van de *Vertel eens*-aanpak: **voortborduren op gedachten van anderen en samen iets nieuws ontdekken.**

Napraten

Als laatste kun je de vraag stellen: 'Ben je tot nieuwe inzichten gekomen na dit gesprek? - Vertel eens?' of 'Zou je het boek verder willen lezen? - Vertel eens?'.

Burgerschap/Maatschappijleer | Verwerking 2 [fragment p. 107-110]

Het Lagerhuis

Het fragment

Klaus vertelt aan John (1945) hoe het in Spanje was tijdens de Spaanse Burgeroorlog in 1938. Allerlei intellectuelen uit heel Europa trokken naar Spanje om mee te vechten. Zelfs pacifisten vochten mee. Klaus merkt op: 'Als het om een hoger doel gaat, is het soms nodig je principes los te laten' (p. 109).

Voorlezen

Lees het fragment (p. 107-110) voor en vertel de context waarin het zich afspeelt.

Lagerhuisdebat

Het fragment leent zich goed om dilemma's met elkaar te bespreken. Dit kun je doen via het Lagerhuisdebat, een laagdrempelige manier om iedereen bij het debat te betrekken. Verdeel de klas in tweeën. Van onderstaande stellingen krijgt de ene groep de linker stelling en de andere groep de rechter stelling. Kies een stelling uit en behandel er één of meer. Besteed ongeveer 10 minuten aan een stelling.

• Bevel is bevel	vs	Ik ben verantwoordelijk voor mijn daden
• Ik vecht voor mijn idealen	vs	Vechten is nooit goed, pacifisme is beter
• Vechten met wapens is effectiever	vs	Vechten met woorden is effectiever
• Een beroemde vader is fijn	vs	Een beroemde vader is vervelend

Laat elke groep de stelling goed doorlezen en argumenten met de hele groep bedenken. Daarna kiezen ze een woordvoerder die de stelling in eerste instantie verdedigt. Zet de groepen tegenover elkaar als een Lagerhuissetting. De woordvoerder van groep 1 begint met het verdedigen van de stelling en de woordvoerder van groep 2 geeft tegenargumenten. Daarna mag iemand van groep 1 reageren en vervolgens reageert daar weer iemand van groep 2 op. Als docent ben je zelf de debatleider en geef je iedereen om de beurt het woord. Laat ze goed op elkaars argumenten ingaan en zichzelf niet herhalen. Laat het debat niet langer dan 10 minuten duren. Je kunt het einde beeldend maken door een digitale klok op het digibord te projecteren die aftelt. Als de klok stopt, is het debat voorbij.

Nabespreken

Wat vonden de leerlingen van deze manier om met elkaar van gedachten te wisselen? Zijn ze op nieuwe ideeën gekomen?

Gchiedenis | Verwerking 3 [fragment p. 202-212]

Oorlogscorrespondent

Het fragment

Het is 1945. Klaus komt met John aan in Augsburg (Zuid-Duitsland) waar ze ontdekken dat de opperbevelhebber van de Luftwaffe Hermann Göring is opgepakt en geïnterviewd zal gaan worden. Ze gaan er ook heen en verbazen zich over de zelfingenomenheid van de man en zijn ontkenning dat hij zelf verantwoordelijk was voor zijn daden. Na deze onthutsende ervaring zien ze het tegendeel bewezen in de overblijfselen van concentratiekamp Dachau.

Filmfragmenten

Er zijn filmopnamen gemaakt van het interview met Hermann Göring waarin hij omringd door allerlei journalisten onder een boom plaatsneemt op een fauteuil. Het is een filmfragment zonder geluid <https://youtu.be/r12WkouYB2I> (3 min 16). Je kunt hiervan een fragment laten zien om de sfeer te schetsen. Laat daarna de documentaire zien over de bevrijding van Dachau <https://youtu.be/aRk2FZbsMxw> (16 min 05). Kijk bijvoorbeeld naar de eerste 3 minuten of vanaf 11:24 tot eind. De documentaire is in het Engels.

Voorlezen

Vertel na het kijken van deze filmfragmenten dat ze met elkaar te maken hebben en lees dan p. 202-212 uit *De naam van mijn vader* voor. Je kunt er ook voor kiezen om eerst het boek te introduceren en er het fragment uit voor te lezen en daarna ter illustratie te kijken naar de filmbeelden.

Bespreken

Besprek met elkaar wat de leerlingen is opgevallen aan het fragment uit het boek. Kwam het overeen met wat ze op film hebben gezien? Als ze in de schoenen van Klaus Mann zouden staan, wat zouden ze er dan over schrijven?

Oorlogscorrespondent

Laat de leerlingen net als Klaus Mann als een oorlogscorrespondent verslag doen van de situatie. Waar willen ze iets over schrijven? Hebben ze genoeg informatie om een krantenbericht te schrijven of gaan ze op zoek naar meer informatie? Geef richtlijnen voor het artikel. Schrijven ze een opiniërend, informerend of beschouwend artikel?

Feedback

Laat leerlingen de artikelen die ze geschreven hebben onderling ruilen en van opbouwende feedback voorzien. Wat is nog niet duidelijk? Na de feedback kunnen ze hun artikel nog aanpassen.

Voorlezen

Wie wil zijn/haar artikel voorlezen?

Meer lezen

De andere delen uit de trilogie over Klaus Mann zijn:

- *Een Mann* (2016) van Rindert Kromhout, Uitgeverij Leopold.
- *En ik was zijn held* (2018) van Rindert Kromhout, Uitgeverij Leopold.

Meer achtergrond over deze trilogie en suggesties voor docenten en leerlingen, vind je in de lesbrief *De historische kunstenaarsromans van Rindert Kromhout*, op de website van Rindert Kromhout: www.rindertkromhout.nl/wp-content/uploads/Lesbrief-De-historische-kunstenaarsromans-van-Rindert-Kromhout.pdf

Bronnen

- Chambers, Aidan (2012). *Leespraak. De leesomgeving & Vertel eens*. Leidschendam: NBD Biblion.
- Goosen, Hans (2017). *Praten over romanfragmenten*. (Kwestie van Lezen; dl. 12). Amsterdam: Stichting Lezen.
www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/kwestie20van20lezen2012.pdf
- Koeven, Erna van (2019). *Lezen en burgerschap*. (Kwestie van Lezen; dl. 16). Amsterdam: Stichting Lezen.
www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/kwestie_van_lezen_16.pdf
- Stichting Lezen (2017). *Creatief schrijven en lezen combineren op de middelbare school*. (Kwestie van Lezen; dl. 14). Amsterdam: Stichting Lezen.
www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/kwestie20van20lezen2014.pdf

Deze lestips zijn ontwikkeld door Loes Reichenfeld in opdracht van de Stichting Woutertje Pieterse Prijs. Ze worden aangeboden dankzij de steun van de Brook Foundation en De Versterking.

www.leesmetloes.nl

www.woutertjepieterseprijs.nl

© LEES met LOES en Stichting Woutertje Pieterse Prijs, 2021